

SKUTEVIKSODER 16

Dokumentasjon av limfargedekor

Tone M. Olstad og Susanne Kaun

Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU)

Storgata 2, Postboks 736 Sentrum, 0105 Oslo

Telefon: 23 35 50 00

www.niku.no

Tittel Skuteviksboder 16 Dokumentasjon av limfargedekor	Rapporttype/nummer NIKU Oppdragsrapport 45/2017	Publiseringsdato 02.06.2017
	Prosjektnummer 1021045	Oppdragstidspunkt Mars – mai 2017
	Forsidebilde Dekor i rom 102. Foto. NIKU 2017	
Forfatter(e) Tone M. Olstad og Susanne Kaun	Sider 25. Pluss vedlegg	Tilgjengelighet Åpen
	Avdeling Konservering	

Prosjektleder Tone M. Olstad
Prosjektmedarbeider(e) Susanne Kaun
Kvalitetssikrer Ellen Hole

Oppdragsgiver(e) Skuteviksboder AS, Møllendalsveien 68B, 5009 BERGEN

<p>Sammendrag</p> <p>På oppdrag fra Skuteviksboder AS, har NIKU dokumentert utvalgte deler av limfargedekor i 2.etasje i Skuteviksboder 16. Det er dekor flere steder i interiøret. NIKU har dokumentert deler av en 1600-talls dekor i rom 110, og 1700-talls dekor i korridoren, rom 102. Den synlige dekoren i disse rommene er velbevart, men skjemmet av sekundær lakk som fullstendig har endret dekorens karakter. Lakken kan være en brannhemmende lakk.</p>
--

Emneord Bygning, limfargedekor, by, dokumentasjon
--

Avdelingsleder

Ellen Hole

Innholdsfortegnelse

1	Bakgrunn	7
2	Limfargedekor. Generell introduksjon	7
2.1	Hva er limfarge?	7
2.2	Hvorfor male med limfarge?	8
3	Limfargedekor i Bergen	9
4	Skuteviksboder 16. Rom 110 mot nordvest, 2.etasje. Dekor	10
4.1	Stedfesting av synlig dekor	11
4.2	Lagstruktur på veggene i rom 110.....	12
4.3	Beskrivelse av limfargedekoren	12
4.3.1	Dekorens oppbygning.....	13
4.3.2	Fargebruk.....	15
4.3.3	Bevaringstilstand	17
4.3.4	Konserveringstilstand	17
4.4	Synlig dekor rundt døråpning på sydvegg	17
5	Skuteviksboder 16. Rom 102, 2.etasje. Korridor. Dekor	19
5.1	Stedfesting av synlig dekor	20
5.2	Lagstruktur på veggene i rom 110.....	20
5.3	Beskrivelse av limfargedekoren	20
5.3.1	Dekorens oppbygning.....	20
5.3.2	Fargebruk.....	22
5.3.3	Bevaringstilstand	22
5.3.4	Konserveringstilstand	24
6	Annen utildekket dekor i bygningen; rom 106 og rom mot vest, 1.etasje.....	24
6.1	Annen informasjon om dekor i bygningen	25
7	Lakking av alle overflater – brannsikring?	25
8	Bevaring av dekoren.....	25
9	Litteratur.....	25
10	Fotodokumentasjon	26
11	Vedlegg.....	26
11.1	Vedlegg 1. Dokumentasjon av limfargedekoren i rom 110.....	26
11.2	Vedlegg 2. Dokumentasjon av limfargedekoren i rom 102.....	27
11.3	Vedlegg 3 og 4. Annen dekor i interiøret	28
11.4	Vedlegg 5. Informasjon om dekor i interiøret	29

1 Bakgrunn

Fylkeskommunen i Hordaland og eier av Skuteviksboder 16 i Bergen tok kontakt med NIKU for å få dokumentert limfargedekor i Skuteviksboder 16, Bergen. Bygningen bygges om til leiligheter og limfargedekoren som skal dokumenteres, skal dekkes til. Oppdragsgiver har definert hvilke deler av dekoren som skal dokumenteres.

Hensikten med prosjektet er å beskrive dekoren som dekkes til, samt å stedfeste den slik at ettertiden vet hvor det ligger dekor i bygningen i tillegg til den dekoren som ikke dekkes til.

Nedenforstående tabell ble sendt oppdragsgiver for å beskrive dokumentasjonsmetoden NIKU ville bruke i prosjektet.

Tabell 1. Beskrivelse av dokumentasjonsmetode, sendt oppdragsgiver før prosjektstart

Hensikt	Arbeidsform/Metode	Kommentar
Plassering av dekoren i bygningen	Markering av dekoren på oppriss av vegger	Jeg regner med at det finnes oppriss av veggene slik at synlig dekor og eventuell dekor kan markeres på papirversjon av disse på stedet.
Fotodokumentasjon	Opptak for å plassere dekoren i rommet. Næropptak detaljer for å beskrive dekoren: maleteknikk/farger/evt.lagstruktur der dette sees på foto	
Bevaringstilstand	Beskrivelse av hvor mye av dekoren som er bevart/fargeendring etc.	Basert på visuell vurdering
Konserveringstilstand	Beskrivelse av dekorens tilstand: har dekoren behov for behandling?	Basert på visuell vurdering
Maleteknisk beskrivelse	Beskrivelse av hvorledes dekoren er bygget opp/ bruk av pigmenter etc	Basert på visuell undersøkelse

2 Limfargedekor. Generell introduksjon¹

2.1 Hva er limfarge?

Limfarge er en vannbasert maling med et animalsk lim som hovedbindemiddel. Flater som er malt med limfarge kjennetegnes ved en porøs og som regel helt matt overflate.

Blandingsforholdet mellom bindemiddel og pigment i limfargen må være korrekt for at malingen skal få ønsket dekkevne, ikke skal renne på veggen ved påføring eller smitte etter opptørk. Man kan finne drypp og rennstriper i limfargedekor, men det er påfallende lite av

¹ Teksten i dette avsnittet er sakset fra; Olstad, T.M. 2015. Farger i forandring: 1600- og 1700-tallets limfargedekor i Foreningens kirker. Fortidsminnemerkeforeningens årbok.

det. Studier av dekoren i Urnes stavkirke har vist at dekoren er malt ovenfra og nedover på veggen.² Da vil drypp kunne bli skjult når veggen nedenfor dekorerer.

Analysen har vist tilsetning av kasein, egg og olje i limet for å endre limfargens egenskaper og for å øke malingens styrke.³ Limtype, og eventuelle andre bestanddeler i bindemiddelet, har trolig variert i forhold til hva som har vært enkelt tilgjengelig, og ikke minst med hva den enkelte maler foretrakk å bruke. Dersom limblandingen er for konsentrert, kan dette føre til at dekoren trekkes av underlaget, enten umiddelbart etter opptørk, eller etter års påvirkning av varierende klimatiske forhold. Det å male med limfarge stiller store krav til malerens tekniske ferdigheter og krever en rask hånd ettersom penselen må føres så raskt at underlaget ikke løses opp. Å korrigere feil er nesten ikke mulig uten at det blir synlig. Generelt har nok maleren arbeidet med kalde farger på en jevnt sugende bunn, men i noen dekorer er det observert områder hvor malingen har «pepet». Malingen har vært varm ved påføring, slik en av de samtidige malerhåndbøkene anbefalte⁴ og det har dannet seg luftbobler i malingen som har laget små hull i overflaten ved opptørkingen.

2.2 Hvorfor male med limfarge?

Maleren kunne grovt sagt velge mellom olje- eller vannbasert bindemiddel ettersom begge typer bindemiddel hadde vært i bruk i Norge i alle fall siden middelalderen, så hvorfor velge lim? Praktiske årsaker som pris, tilgjengelighet og påvirkningen av bindemiddelet på maleprosessen kan ha vært avgjørende for valg av lim som bindemiddel. Det kan jo også hende at limfarge ble valgt fordi maler og oppdragsgiver foretrakk limfargens overflate og utseende. Lim som bindemiddel var billigere og enklere å skaffe enn olje. På 16- og 1700-tallet var linolje en vare som kun kunne kjøpes i eller bestilles fra de større byene, mens lim til limfarge kunne kokes på stedet. Da Jostedal kirke ble dekorert innvendig en gang mellom 1714 og 1716 viser regnskapene at det er brukt limfarge, og at det ble kokt lim av 24 kalveskinn.⁵

Blyhvitt og kritt var de tilgjengelige hvite pigmentene på 1600- og 1700-tallet. Blyhvitt var dyrere enn kritt. En limfargebasert hvit eller lys maling kunne inneholde bare eller i hovedsak kritt og males i ett kanskje to strøk. Kritt har, i motsetning til blyhvitt, lav brytningsindeks og gir derfor ikke en dekkende hvit maling i olje. En hvit eller lys oljebasert maling måtte derfor inneholde blyhvitt for å gjøre malingen hvit. Prisforskjellen både mellom olje og lim og mellom blyhvitt og kritt ville ha vært såpass stor at pris alene kan ha hatt betydning for valg av lim som bindemiddel. Bruk av olje øker dessuten tørketiden og derved arbeidsperioden.

---

² Olstad 2003

³ Olstad & Solberg 1998

⁴ Anon.1796:21

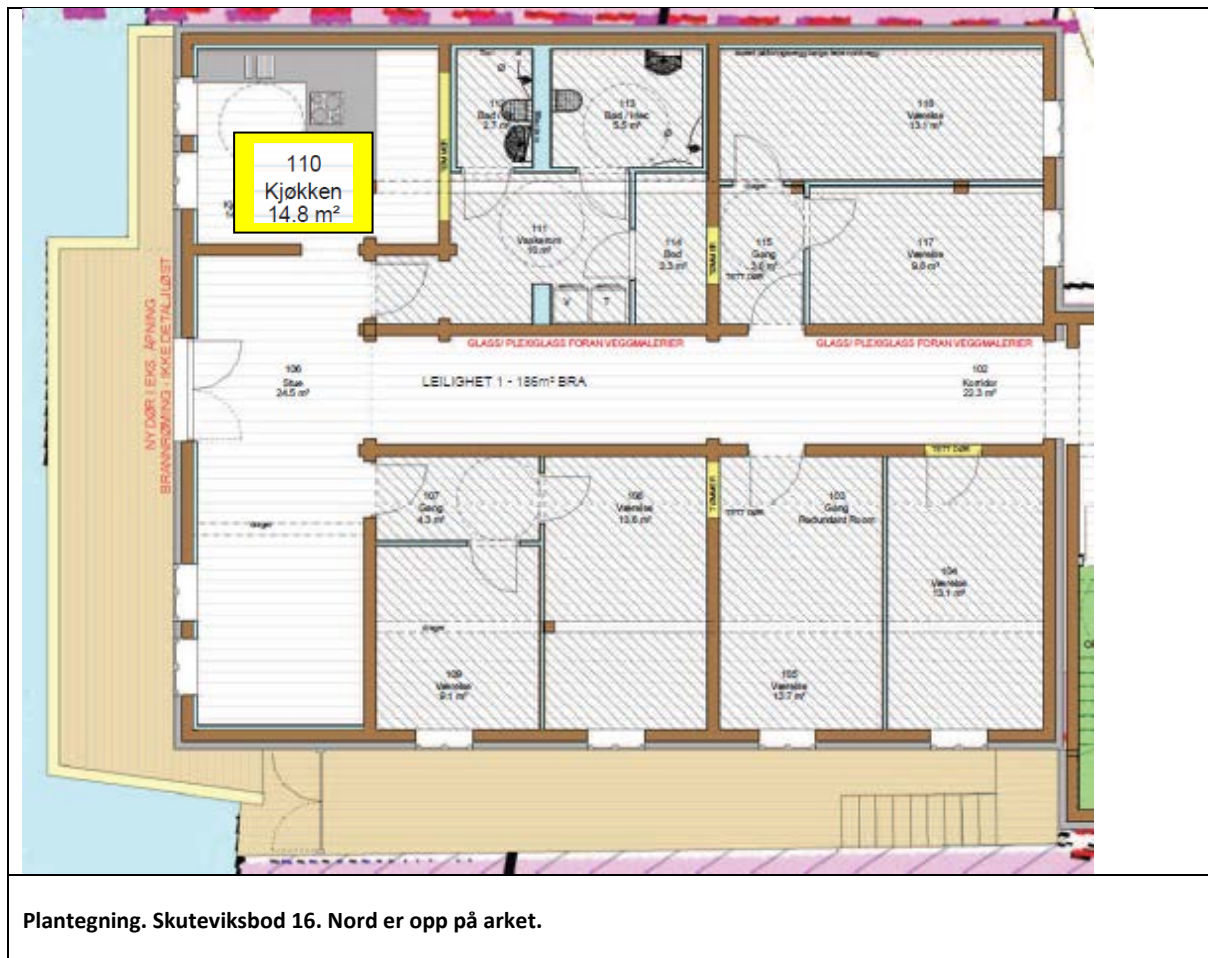
⁵ Anne Marta Hoff. Jostedal kirke, Farger. http://www.norgeskirker.no/wiki/Jostedal_kyrkje Besøkt 24.2.2015

3 Limfargedekor i Bergen

Limfargedekor i Bergen er blant annet beskrevet av:

- Agnethe Mohn: Malte rumdekorasjoner på Vestlandet under renessanse og barokk. Bergens historiske forenings skrifter, nr. 44, 1938.
- Marco Trebbi: Edens hage duftet av tørrfisk. Veggmalier i sjøboder i Bergen. I. Bergen 2003
- Marco Trebbi: Den lukkede hage. Veggmalier i sjøboder i Bergen. II. Bergen 2008
- Tone M. Olstad: Bryggens farger. Fortidsminneforeningens årbok 2006.

4 Skuteviksboder 16. Rom 110 mot nordvest, 2. etasje. Dekor

Dekoren i dette rommet er beskrevet av Marco Trebbi (Trebbi 2008; s.28 og 44). Trebbi skriver i 2008 at dekoren nylig dukket opp. Han beskriver dekoren og sammenligner den med dekor i Skuteviksbod 9, og mener dekoren er malt på overgangen mellom renessanse og barokk. NIKU mener at dette er en 1600-talls dekor, men kan ikke datere den nærmere. Dekortypen med draperi er nede på veggen og blomsterranker på øvre del av veggen finnes flere steder i Norge, men måten blomster og blader er malt på, gjør denne dekoren spesiell. Limfargedekor fra 16- og 1700-tallet er unntaksvis signert og kun i få tilfeller kjenner man maleren. Ofte kan malerens hånd kjennes igjen på særegenheter i dekoren. NIKU har sett det meste av limfargedekorer i norske kirker, men kan ikke umiddelbart knytte denne dekoren til en maler eller en annen dekor.

NIKU er bedt om å dokumentere dekoren rundt sekundær døråpning på østveggen i rommet.

Dekoren er lakkert. Dette kan ha bidratt til å bevare den, men samtidig har det fullstendig endret dekorens karakter.

4.1 Stedfesting av synlig dekor

Se vedlegg 1 for plassering av dekoren i rommet.

Østvegg i rom 110. Sørvegg til høyre på bildet

Dekor rundt dør på østvegg

Dekoren er synlig på vegg mot øst, rundt en sekundær døråpning. Dekoren har her vært dekket av brede gerikter og unngått overmaling som resten av veggene. Resten av østveggen, og de øvrige veggene, er malt tre ganger på den antatt opprinnelige dekoren: mellomgrønn (usikkert om dette er et lag over hele veggene), deretter mellomgrønn og til sist en smaragdgrønn. For de to siste lagene er det strimlet mellom stokkene før oppmaling. Det er sannsynlig at den dekoren som sees på østveggen ved døråpningen har ligget i hele rommet, men det er forbausende få spor etter denne. Samme dekor sees ved døråpningen mot syd.

Gulvet er nystøpt. Deler av veggene er enten borte, eller støpt inn i gulvet. Høyden på veggene er noe endret i forhold til hvorledes det var opprinnelig.

Døråpning mot syd med dekor som har vært dekket av sekundær belistning

Detalj av dekor oppe på vestsiden av døråpningen

NIKU er ikke bedt om å dokumentere denne dekoren

4.2 Lagstruktur på veggene i rom 110

Lag	Materiale/Beskrivelse
Lag 0	Treverk
Lag 1	Flerfarget limfargedekor ; ranke- og draperidekor
Lag 2	Mellomgrønn
	Strimlet mellom stukkene
Lag 3	Mellomgrønn
Lag 4	Smaragdgrønn, malt før 1885, se foto til høyre
	Strimling er fjernet
Lag 5	Lakk

4.3 Beskrivelse av limfargedekoren

Lag 1 Limfargedekoren

Hele dette rommet har sannsynligvis opprinnelig vært dekorert. Det er minimale spor etter limfargedekoren i de områdene som nå er malt grønne. Når strimlingen er fjernet er dekoren sannsynligvis blitt trukket av veggene sammen med strimlene. Det betyr at den kan ligge bevart under den grønne malingen.

Dekor på øvre del på østvegg

Dekoren er flerfarget og ligger på en hvit bunn. Dette er en dekor med ranker, blomster og blader på øvre del av vegg og med draperidekor nede på vegg. Dekoren er tradisjonelt utført. Treverket er grovt, men bearbeidet i overflaten.

4.3.1 Dekorens oppbygning

Det er strøket en ensfarget hvit limfarge på treverket. Det er funnet spor etter rødkritt som kan være undertegning. På den hvite bunnfargen er lokalfargene malt, deretter er lokalfargene modellert der dette har vært ønskelig. Tilslutt er generelt sort konturering, samt sorte og hvite detaljer malt. På den sorte blomsten mot syd over døråpningen er det lagt en gulrød farge etter at den sorte kontureringen er påført. Det betyr at maleren har utført korrigeringer eller påført detaljer etter at kontureringen, som definerer og strammer opp dekoren, var utført. På draperiene er det lagt opp en gulrød bunn og et blått for som er brettet ned i øvre kant, deretter er lys og skygge på draperiene malt: mørk brunrød og meget blek rød. Tilslutt er de sorte kantene på foret oppe malt. Av det som er bevart er det ikke mulig å se hvor tett det har vært mellom opphengspunktene på draperiet, eller hvorledes det er hengt opp.

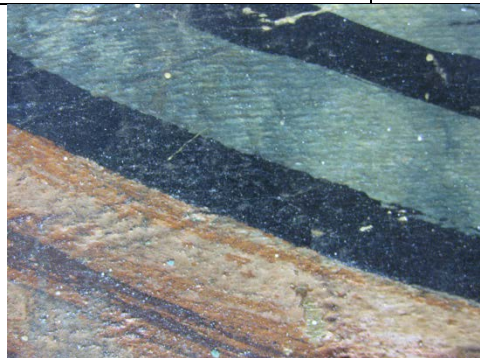
Dekor nord for døråpning, Detalj til høyre. Legg merke til bruk av hvit og sort konturering, og hvordan det hvite er lagt opp som fine, litt pastose streker, mens de sorte korte strekene er laget med en bred pensel som er satt rett ned på flaten – en kunstnersignatur å lete etter i andre dekor for om mulig å finne andre verk av samme kunstner.

Blomst til høyre i dekoren hvor dekorfargen er malt over den sorte konturen

Detalj av samme

Detalj fra den øvre delen av draperidekoren. Det blå foret kan være malt med indigo.

Detalj som viser penselføring på draperiet. Til høyre på detaljbildet er antatt å være omtrent midt mellom to opphengspunkter

Draperiet nede, nordside

Draperiet nede, sydside

Midten av en draperifold kan være til høyre på det venstre bildet. Opphengspunktet for draperiet kan være der draperiet avsluttes mot høyre på bildet til høyre. Det betyr at det kan ha vært et opphengspunkt for draperiet omtrent midt på den gjenspunsede åpningen.

4.3.2 Fargebruk

Følgende farger er observert i dekoren. Det ligger utenfor prosjektets ramme å analysere pigmentbruk. Fargebeskrivelsen er basert kun på en visuell vurdering av dekoren på østveggen.

Farge	Kommentar
Hvit	Bunn. Dette er ofte kritt, men det kan være kritt og blyhvitt
Hvit	Detaljer og konturering. Fargen er pastos. Ofte er det brukt blyhvitt til detaljer som dette, - så dette kan være blyhvitt
Gulbrun	Fargen er ubestemmelig fordi den er misfarget av den gulnede lakken. Det er sannsynligvis samme farge som er brukt på blomsten til høyre, og detalj i dekoren på vestre, nordre side av døråpningen. Dette er sannsynligvis en jordfarge.
Gulrød 1	Fargen er brukt flere steder i dekoren. For eksempel i detaljer i enkelte blomster. Dette er sannsynligvis en rød jordfarge.
Gulrød2	Bunn i draperiet. Dette er en grovrevet farge og ser ut til å være annerledes enn den som er brukt i rankedekoren
Orangerød	Fargen er brukt som hovedfarge i flere blomster og ranker. Den er også brukt helt opak til modellering av blomster. Dette kan være mønje eller en blanding av mønje og sinober.
Rød	Fargen er brukt som modelleringsfarge i blomster og ranker. Dette kan være en sinober eller en rød jordfarge.
Blekrød	Blekrød farge er brukt til høylys på draperiet og til blomster. På blomsten finnes den i flere valører. Dette kan være en organisk rød og kritt/blyhvitt.
Blå	Blått blandet med blyhvitt (?) er brukt i deler av ranker og på blader. Små mørke partikler sees i malingflaten. Det blå er sannsynligvis indigo. ⁶
Blå	Foret i draperiet ser ut til å være en annen blå enn i rankedekoren. Denne blå er sannsynligvis også indigo.
Grønn	Grønt er brukt i deler av ranker og til blader. Dette er sannsynligvis indigo blandet med en flyktig gul organisk farge.
Sort	Sort er brukt til konturering. Mange sorte pigmenter var tilgjengelig i perioden.

Dekor midt over dør. Her sees hvorledes fargene er modellert og at dekoren fortsetter over på stokken over.

⁶ Dersom det blå pigmentet er prøysser blå, dateres dekoren til tidlig på 1700-tallet.

Blå blomst, overflate med utfall i dekoren og sort og hvit konturering. Fargen er til dels brukt laserende.

Detalj av samme. Mørke partikler sees i den blå malingfilmen.

Detalj fra blomst over dør. Den mellomblå og den gulrøde fargen er lagt opp først. Deretter er de sorte konturene malt. Den brunrøde fargen er lagt på den gulrøde og tilslutt er de hvite konturene malt. Det ser utr til å være litt vilkårlig hvilke konturer som har avsluttet hver dekor. Disse fargene er skitne, men veldig lite endret eller bleket.

En rødbrun strek, markert med pil, som følger formen på den røde dekorelementet er vurdert å være undertegning.

4.3.3 Bevaringstilstand

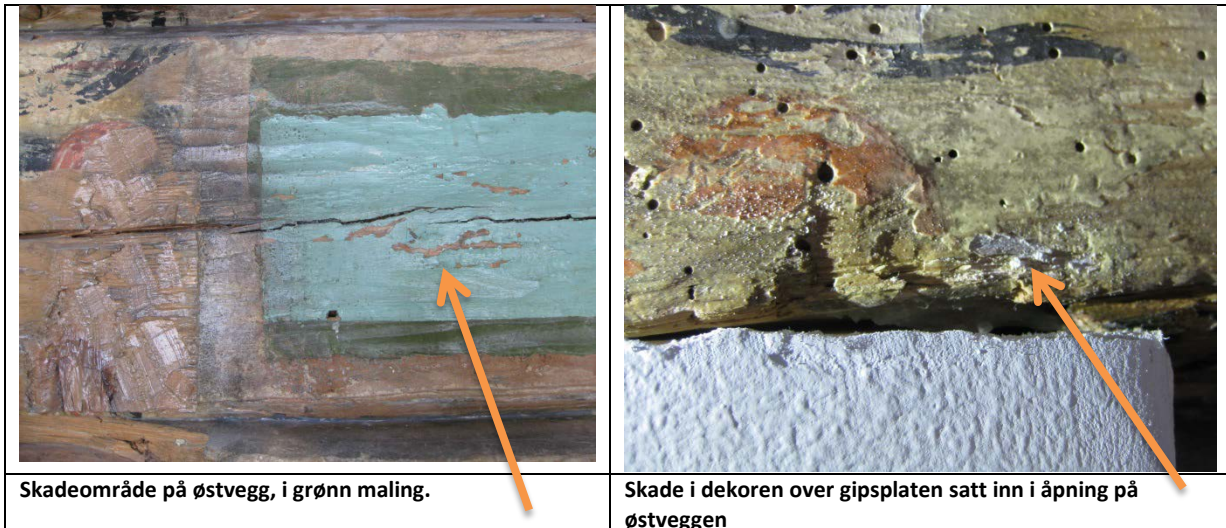
Alle overflater i rommet er lakkert. Dette har endret limfargens uttrykk.

Bevaringstilstanden er beskrevet for den synlige dekoren på østveggen. Bortsett fra der tømmeret er forhugget (og dekoren fjernet) da listverket ble påsatt, er bevaringstilstanden god i dette området. Dekoren er fullt lesbar og fargene er forholdsvis velbevart. Vi må gå ut fra at særlig de organiske fargene er bleket. Dette gjelder sannsynligvis de blå, grønne og enkelte av de blekrøde områdene. Det er enkelte utfall i malingen og hakk i overflaten uten at dette i stor grad påvirker lesbarheten. Det er dessuten noe malingsøl, - rennestriper-, fra oppmaling av elementer i rommet.

Ved bruk av rommet bør en tenke på at dekoren sannsynligvis er bevart under de grønmalte flatene på veggene.

4.3.4 Konserveringstilstand

Det er observert ett område med løs maling i det grønne området på østveggen. På de dekorerte områdene i rom 110 er det ikke observert løs maling; men det er laget skader i dekoren i forbindelse med innsetting av gipsplate i åpning på østveggen. Dekoren er sårbar.

Skadeområde på østvegg, i grønn maling.

Skade i dekoren over gipsplaten satt inn i åpning på østveggen

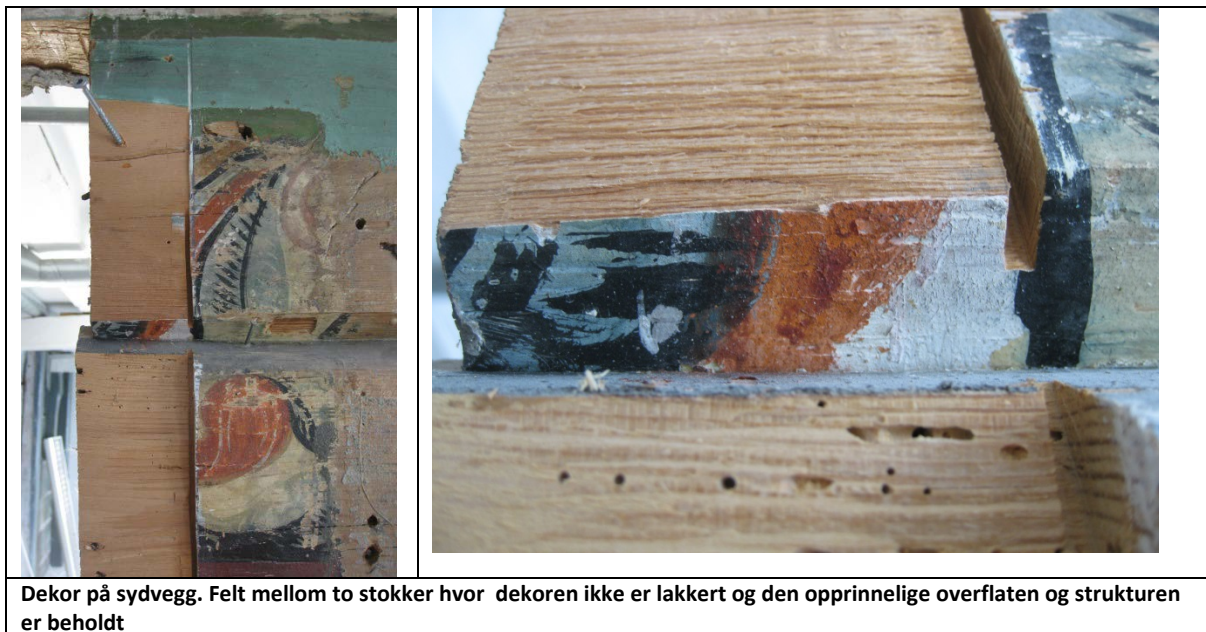
4.4 Synlig dekor rundt døråpning på sydvegg

Samme type dekor som på østveggen finnes rundt døråpningen på sydveggen i rommet. NIKU er ikke bedt om å dokumentere dekoren på sydveggen. Plassering i rommet er dokumentert i vedlegg 1.

På sydveggen sees, på hver side av døråpningen, de elementene som NIKU mener kan være de opprinnelige beitskiene som er dekorert da veggen ble dekorert. Dekoren på disse er litt merkelig plassert. Dette er en type dekor som en finner på takbjelker, og da er stjernen ofte passert i midten. Om dette er dekorerte gjenbruksmaterialer, må den dodenkop-røde og sorte omrammingen være malt på stedet.

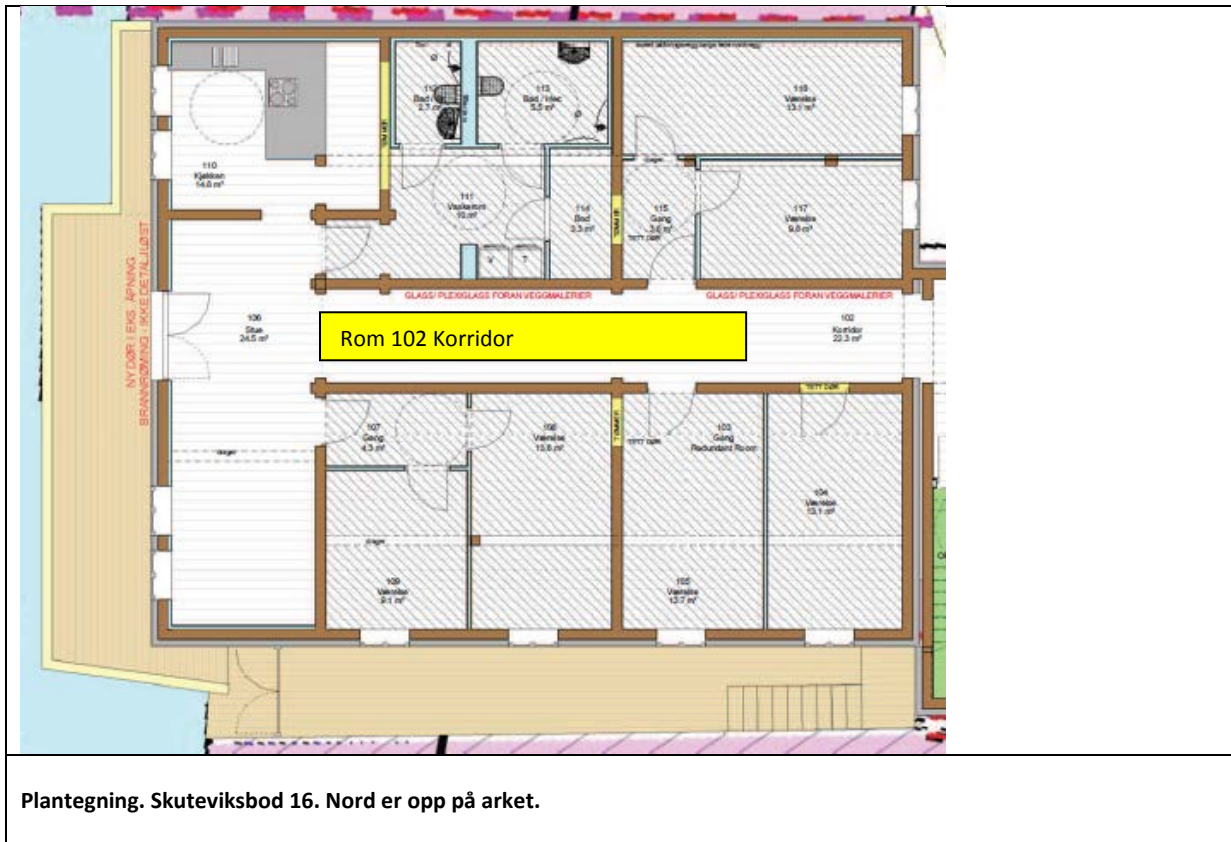

Dekoren på sydveggen kompletterer informasjonen om dekoren som kan leses på østveggen. Det er derfor viktig at denne bevares uendret.

5 Skuteviksboder 16. Rom 102, 2.etasje. Korridor. Dekor

Dekoren løper i den vestre delen av korridoren. Marco Trebbi beskriver dekoren i korridoren og sammenligner den med dekor i Bredsgården på Bryggen. NIKU er uenig i den sammenligningen (Trebbi 2008, s.44).

Trebbi sammenligner dessuten rankedekoren med dekor i Finnegården, samt med dekor i Sandviksboder. I hans bok fra 2008 finnes akvareller av dekor i Sandviksbod 46, rom 3 og Sandviksbod 58. Disse dekorene har likhet med rankedekoren i Sandviksbod 16.

Rankedekoren ved inngangspartiet i Dramshusens Schøtstue, Øvre gaten 50 har også en viss likhet med dekoren i Sandviksboden 16.

Dekoren i Finnegården og dekoren i Schøtstuen er malt etter brannen i 1702.⁷ Det betyr at rankedekoren i dette rommet i Skuteviksboder 16 trolig også kan dateres til første del av 1700-tallet.

NIKU er bedt om å dokumentere dekoren i korridoren.

⁷ Tone M. Olstad. 2011. Bryggen i Bergen. Dramshusens Schøtstue. Behandling av limfargedekor i inngangspartiet. NIKU Oppdragsrapport 162/2011

5.1 Stedfesting av synlig dekor

Se vedlegg 2 for plassering av dekoren i rommet.

Deler av dekoren på korridorens nordvegg, sett mot øst

Deler av dekoren på korridorens sydvegg, sett mot øst.

Dekoren løper på korridorens fire vegger. De to endeveggene i den dekorerte korridoren er endret og lite dekor er bevart på disse. Se foto i vedlegg 2. Dekoren er synlig på alle utildekkede veggflater. Stenderne er sekundære og umalte. Himling og gulv er også sekundære. Deler av veggene er enten borte, eller støpt inn i gulvet. Høyden på veggene er minsket i forhold til hvorledes det var opprinnelig.

5.2 Lagstruktur på veggene i rom 110

Lag	Materiale/Beskrivelse
Lag 0	Treverk
Lag 1	Trefarget limfargedekor
Lag 2	Lakk

5.3 Beskrivelse av limfargedekoren

Dekoren er trefarget og ligger på en grå bunn. Dette er en dekor med ranker, runde «blomster» og blader. Den er tradisjonelt utført. Treverket er grovt, men bearbeidet i overflaten.

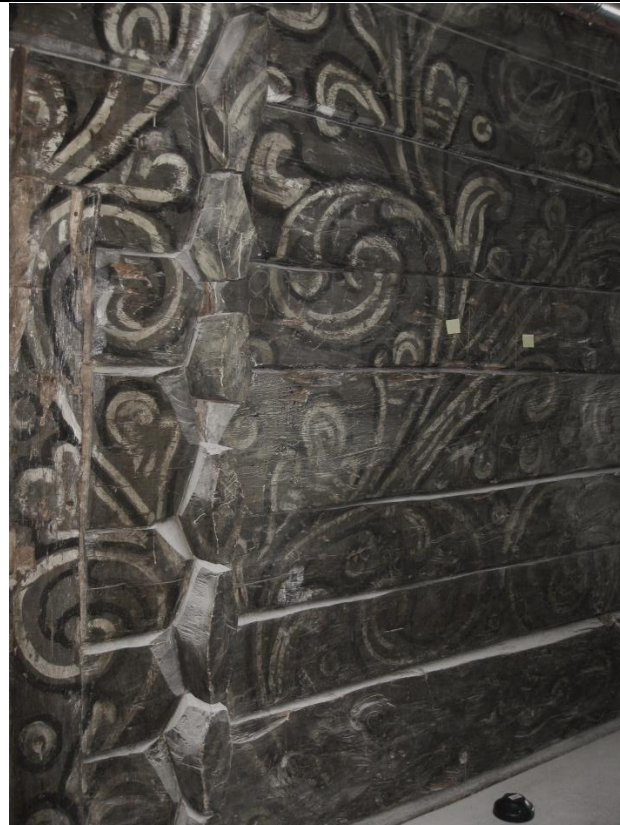
5.3.1 Dekorens oppbygning

Det er strøket en ensfarget lys grå limfarge på treverket. Det er ikke funnet spor etter undertegning. På den grå bunnfargen er rankedekoren malt med sort og hvitt. Det ser ut til at den sorte rankefargen er malt først, deretter det hvite malt. Det er usikkert om dette er helt konsekvent gjennomført. Rankene er store. De begynner nede ved gulvet og vokser utover på veggflaten i en størrelse som nesten må være maksimum for det som er mulig for en «armlengde».

Mellomrommene mellom rankene er fylt med sirkler, - «runde blomster» -, eller krøllstreker. På de utstikkende novene er det malt en slags skrådekor.

Det er ingen symmetri i dekoren på den enkelte vegg, og den er ikke lik på begge sider i korridoren. Malingen er drevent utført, nesten så det grenser til nonchalant. Penselen er kjapt ført og den hvite malingen har rent flere steder. Dette er en maler som har kjent sine virkemidler og jobbet meget raskt. Dette er en enkel dekor og typen finnes flere steder.

Dekor på sydveggen, øst for dør.

Detalj av dekoren ved gul lapp til høyre på det store bildet

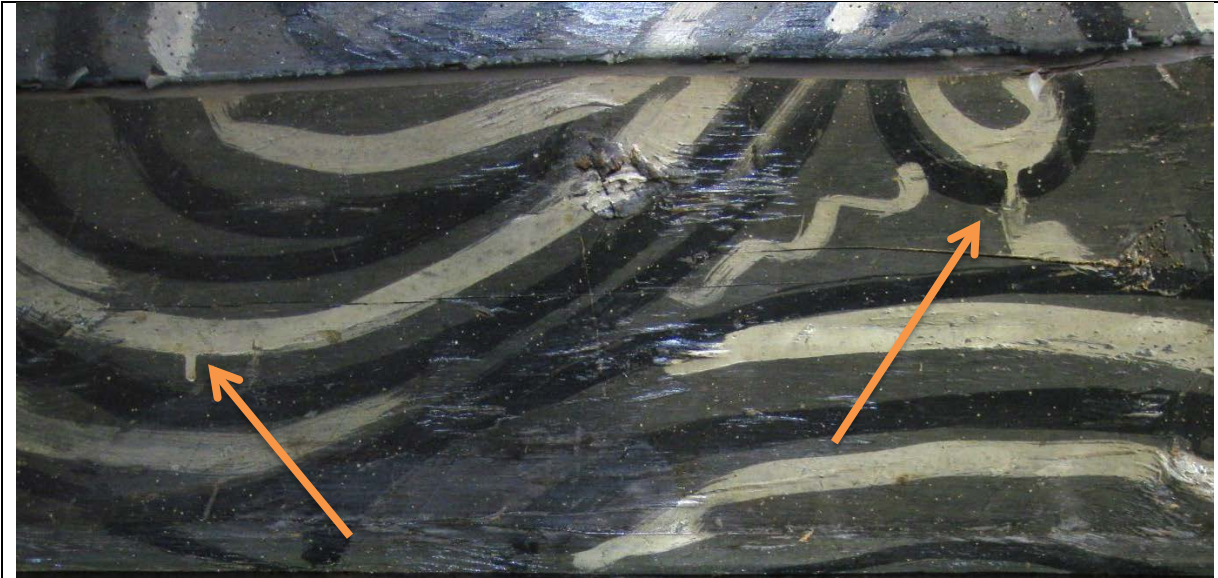

Detalj fra sydvegg

Område på nordvegg. Vest for dør. Her sees sirkler og krøllstreker og malerens raske strøk.

Øst for området over, Malingen har rent og maleren har bommet med penselen

5.3.2 Fargebruk

Tre farger er observert i dekoren. Det ligger utenfor prosjektets ramme å analysere pigmentbruk.

Farge	Kommentar
Hvit	Dekor opptegning. Fargen er generelt dekkende og enkelte ganger pastos, men har også rent på veggen. Dette er sannsynligvis kritt, men det kan være iblandet blyhvitt
Sort	Sort er brukt til konturering/ dekoropptegning. Flere typer sorte pigmenter er brukt i perioden. Trekullsort er et mulig pigment.

5.3.3 Bevaringstilstand

Dekoren er utrolig godt bevart. Den må ha vært dekket til i perioder for å kunne være så lite slitt. NIKU har ikke funnet noe som skulle tilsi at dekoren ikke er den opprinnelige. Det er noe skriblerier, innriss og ripeskader i overflaten.

Bildene nedenfor viser detaljer av dekoren.

Bildet viser:
 Detalj av dekoren
 Silikon i fugene
 Krittskrift

	<p>Bildet viser: Detalj av dekoren med «runde blomster» Krittskrift</p>
	<p>Bildet viser: Detalj av dekoren Skader i overflaten Krittmerking for optelling Tykt, gulnet lag med lakk</p>
	<p>Bildet viser: Detalj av dekoren Skader i overflaten Den blanke lakk-overflaten Bumerker som er skåret inn</p>

Det som har endret denne dekoren mest er den påførte lakken. Der lakken er påført i for stor mengde har den rent og laget lyse striper, - se bildet nedenfor.

5.3.4 Konserveringstilstand

Konserveringstilstanden er generelt god. Men dekoren er sårbar; den sterkeste delen av strukturen er lakklaget. Lakken kan på sikt trekke dekoren av vegg, slik den allerede gjør noen få steder.

6 Annen utildekket dekor i bygningen; rom 106 og rom mot vest, 1.etasje

NIKU er ikke bedt om å dokumentere annen dekor i bygningen. Denne er derfor kun fotodokumentert. Se vedlegg 4 for fotodokumentasjon av annen dekor i bygningen.

6.1 Annen informasjon om dekor i bygningen

Se vedlegg 5 for informasjon om dekor i bygningen fra Arkitekt Elin Thorsnes, Bergen.

Teksten er fra en rapport fra Miranda Bødker på 1950-tallet. Tegningen er fra SEFRAK registrering i 1979 av Henrik von Achen

7 Lakkering av alle overflater – brannsikring?

Alle overflater er lakkert. Kan dette være brannhemmende lakk? Det er også tettet med silikon i «alle» åpninger. Sammen kan dette se ut som brannsikringstiltak. Det er ikke dokumentert når dette er gjort. Arkitekt Elin Thorsnes, Bergen har oversikt over eierskifter og befaringer fordi hun tidligere har arbeidet med andre boder i området. I hennes materiale finnes ingen informasjon som kan datere lakkeringen eller brannsikringen. Det er mulig at denne typen informasjon kan finnes i kommunale arkiver i Bergen. Dette er ikke undersøkt. Det er interessant at Trebbi i 2008 sier at det er «smurt lakk eller lignende på veggene» (Trebbi 2008:45).

8 Bevaring av dekoren

Når bygningen taes i bruk kan tilstanden på dekoren endres fordi inneklimateforholdene endres. Limfarge er meget fuktsensitiv. Lakken som er påført kan bidra til skader når den relative fuktigheten og temperaturen veksler. Dette vil særlig gjelde den dekoren som ikke er tildekket. Det er derfor viktig å behandle dekoren forsiktig. Den bør ikke støvsuges og skal ikke vaskes. Støv fjernes med pensel.

Ved bruk av rom 110 bør en tenke på at dekoren sannsynligvis er bevart under de grønmalte flatene på veggene. Tildekking av dekoren bør generelt gjøres på en slik måte at festepunktene for tildekkingsveggen er i gulv og tak, og ikke på veggen med dekor.

9 Litteratur

Tone M. Olstad. 2011. Bryggen i Bergen. Dramshusens Schøtstue. Behandling av limfargedekor i inngangspartiet. NIKU Oppdragsrapport 162/2011

Marco Trebbi: Den lukkede hage. Veggmalier i sjøboder i Bergen. II. Bergen 2008

10 Fotodokumentasjon

Fotodokumentasjon oversendes oppdragsgiver på minnepinne sammen med rapporten.

Foto skal ved bruk krediteres NIKU på denne måten: Foto. NIKU. 2017

11 Vedlegg

11.1 Vedlegg 1. Dokumentasjon av limfargede koren i rom 110

A3-format ligger bakerst i rapporten.

Vegg mot øst.
Målvegg (bth): ca. 3,3 x 2,5 m; mål område med synlig dekor (bth): 1,24 x 2,01 m

Vegg mot syd.
Målvegg (bth): ca. 4,25 x 2,50—2,53 m

Rom 110 mot sør-øst

Foto: NIKU/kaun 2017

Område med synlig dekor innenfor stiplede linjer

Dekoren er datert til 1600-tallet.

Plantegning: sivilarkitekt Amund Nordland, 2013

Skutevli sboder 16
Bergen

2. etasje
Rom nr. 110

Dokumentasjon av limfargede kore

NIKU NIKU oppdragsrapport 45/2017—vedlegg 1
NIKU prosjektnr. 1021045
Utarbeidet av: Susanne Kaun
Dato: 5/2017

11.2 Vedlegg 2. Dokumentasjon av limfargedekoren i rom 102

A3-format ligger bakerst i rapporten.

Dekoren er datert til 1700-tallet.

Skuteviksboder 16
Bergen

2. etasje
Rom n.r. 102, korridor

Dokumentasjon av limfargedekor

NIKU NIKU oppdragsrapport 45/2017 – vedlegg 2
NIKU prosjektnr. 1021045
Utarbeidet av: Susanne Kaun
Dato: 5/2017

11.3 Vedlegg 3 og 4. Annen dekor i interiøret

A3-format ligger bakerst i rapporten.

Vegg mot nord.
Mål vegg (bth): ca. 2,9 x ca. 2,58—2,42 m

Vegg mot øst, søndre del.
Mål dekor (bth): ca. 2,2 x ca. 2,48—2,53 m

Rom 106 mot nord-øst

Foto: NIKU/Kaun 2017

Dokumentasjon av dekoren i rom 106 var ikke en del av prosjektet. Dekoren er kun fotodokumentert.	 <p>Plantegning: sivilarkitekt Amund Nordland, 2013</p>	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="font-size: 8px;">Skuteviksboder 15 Bergen</td> <td style="font-size: 8px;">2. etasje Rom n.r. 106</td> </tr> <tr> <td colspan="2" style="font-size: 8px;">Dokumentasjon av limfargede kor</td> </tr> <tr> <td colspan="2" style="font-size: 8px;"> NIKU oppdragsrapport 45/2017—vedlegg 3 NIKU prosjektnr. 1021045 Utarbeidet av: Susanne Kaun Dato: 5/2017 </td> </tr> </table>	Skuteviksboder 15 Bergen	2. etasje Rom n.r. 106	Dokumentasjon av limfargede kor		 NIKU oppdragsrapport 45/2017—vedlegg 3 NIKU prosjektnr. 1021045 Utarbeidet av: Susanne Kaun Dato: 5/2017	
Skuteviksboder 15 Bergen	2. etasje Rom n.r. 106							
Dokumentasjon av limfargede kor								
 NIKU oppdragsrapport 45/2017—vedlegg 3 NIKU prosjektnr. 1021045 Utarbeidet av: Susanne Kaun Dato: 5/2017								

Vegg mot sør, øst for inngang, øvre veggdel. Opprinnelig trappeoppgang.

Vegg mot øst, søndre del, øvre veggdel.

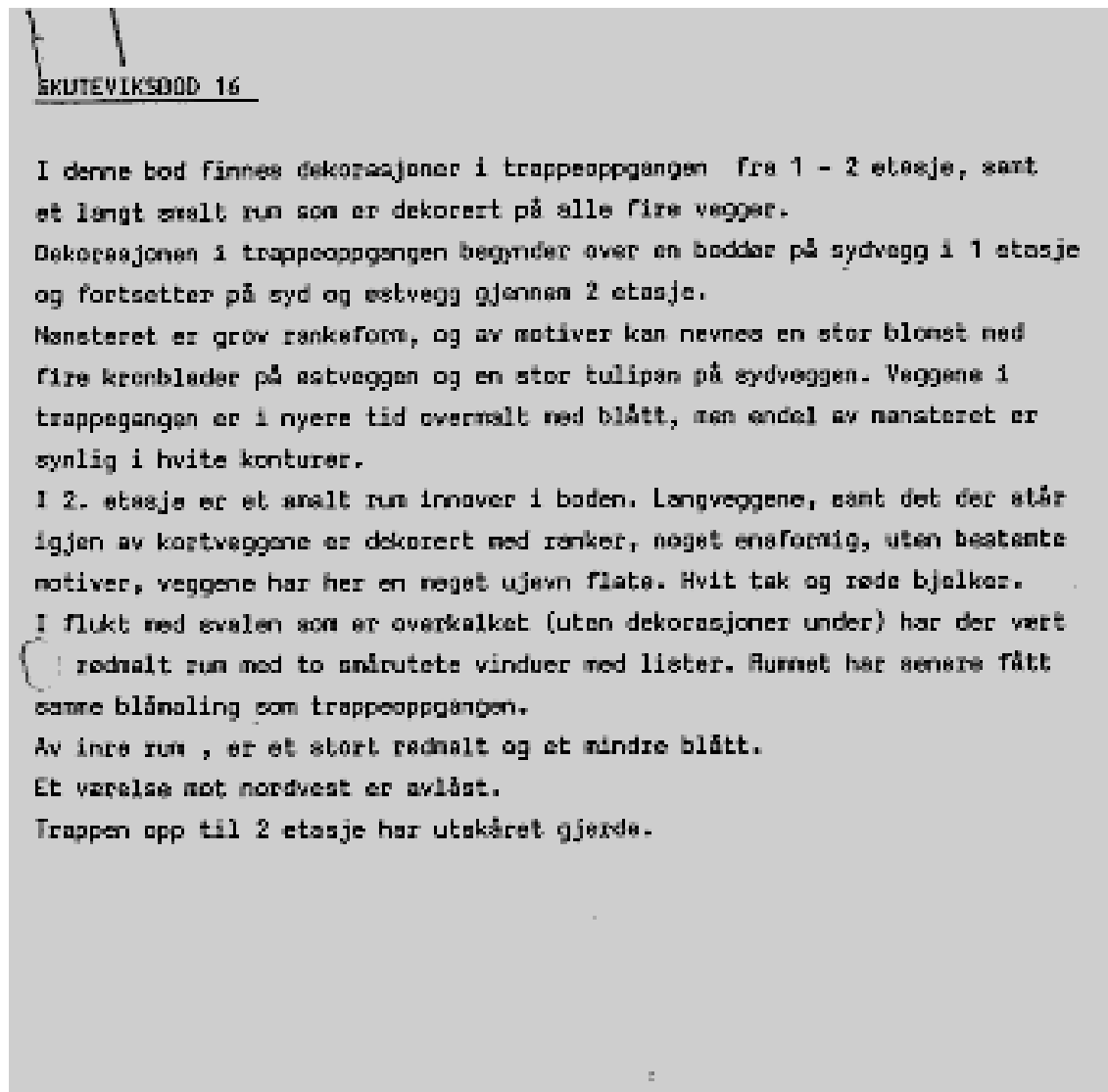
Rom mot sør-øst, inngang fra sør.

Foto: NIKU/Kaun 2017

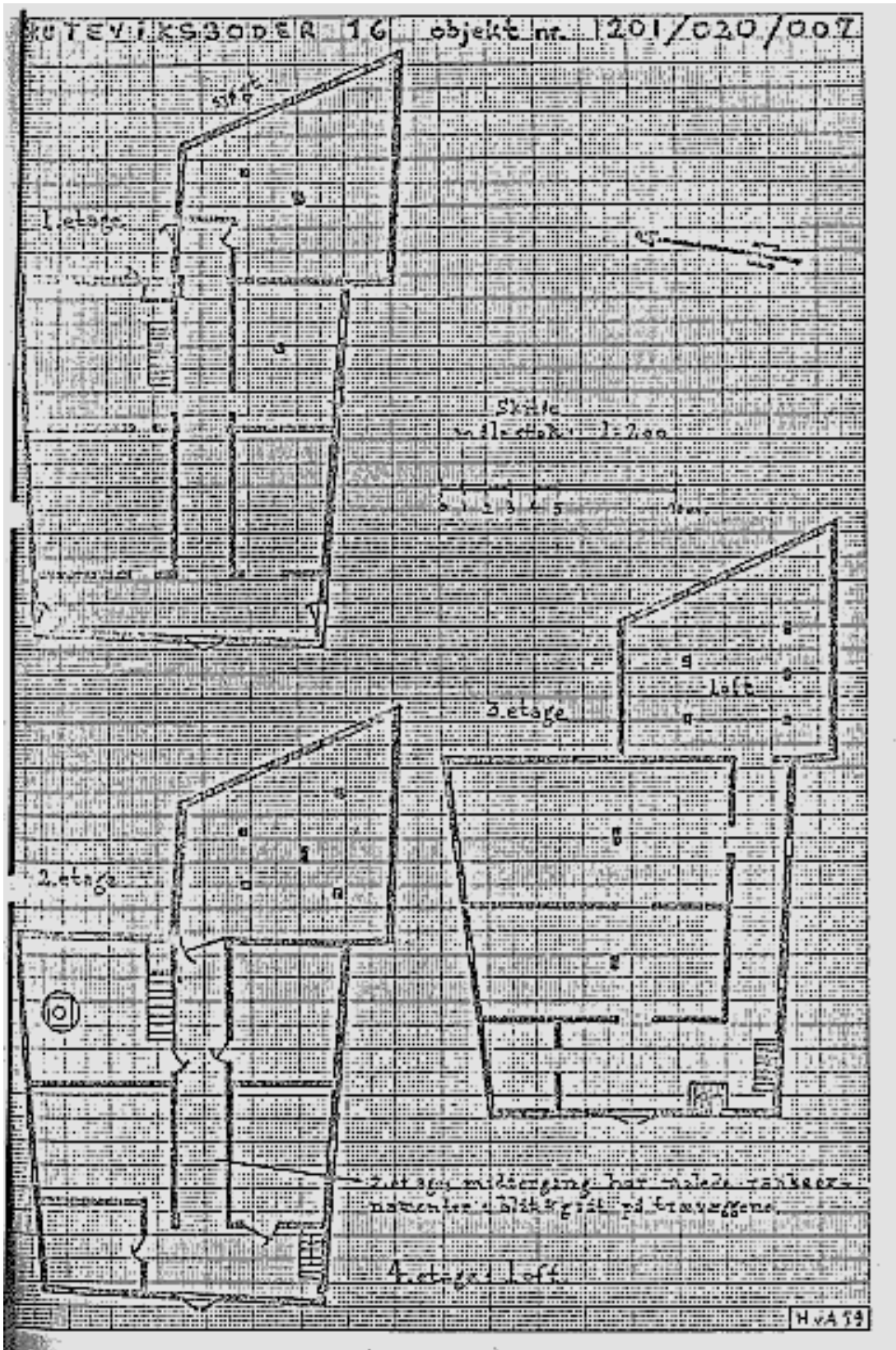
<div style="border: 1px dashed yellow; width: 20px; height: 10px; display: inline-block; margin-right: 5px;"></div> Område med synlig dekor innenfor stiplede linjer	 <p>Plantegning: sivilarkitekt Elin Thorsnes, 2016</p>	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="font-size: 8px;">Skuteviksboder 15 Bergen</td> <td style="font-size: 8px;">1. etasje Rom mot vest</td> </tr> <tr> <td colspan="2" style="font-size: 8px;">Dokumentasjon av limfargede kor</td> </tr> <tr> <td colspan="2" style="font-size: 8px;"> NIKU oppdragsrapport 45/2017—vedlegg 4 NIKU prosjektnr. 1021045 Utarbeidet av: Susanne Kaun Dato: 5/2017 </td> </tr> </table>	Skuteviksboder 15 Bergen	1. etasje Rom mot vest	Dokumentasjon av limfargede kor		 NIKU oppdragsrapport 45/2017—vedlegg 4 NIKU prosjektnr. 1021045 Utarbeidet av: Susanne Kaun Dato: 5/2017	
Skuteviksboder 15 Bergen	1. etasje Rom mot vest							
Dokumentasjon av limfargede kor								
 NIKU oppdragsrapport 45/2017—vedlegg 4 NIKU prosjektnr. 1021045 Utarbeidet av: Susanne Kaun Dato: 5/2017								

11.4 Vedlegg 5. Informasjon om dekor i interiøret

Miranda Bødtker 1950-årene.

SEFRAKKregistrering utført av Henrik von Achen 1969. Han beskriver rankedekoren i midtgangen.

Vegg mot øst.

Mål vegg (bxh): ca. 3,3 x 2,5 m; mål område med synlig dekor (bxh): 1,24 x 201 cm

Vegg mot syd.

Mål vegg (bxh): ca. 4,25 x 2,50—2,53 m

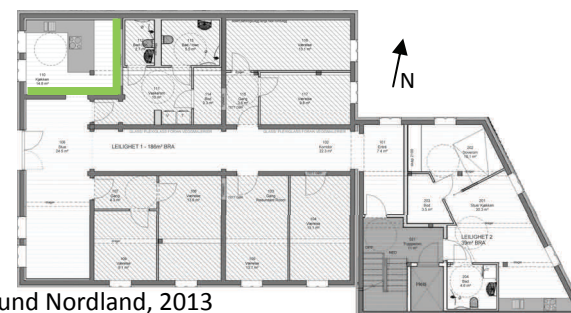

Rom 110 mot sør-øst

Foto: NIKU/Kaun 2017

 Område med synlig dekor innenfor stiplede linjer

Dekoren er datert til 1600-tallet.

Plantegning: sivilarkitekt Amund Nordland, 2013

Skuteviksboder 16
Bergen

2. etasje
Rom nr. 110

Dokumentasjon av limfargedekor

NIKU

NIKU oppdragsrapport 45/2017— vedlegg 1
NIKU prosjektnr. 1021045
Utarbeidet av: Susanne Kaun
Dato: 5/2017

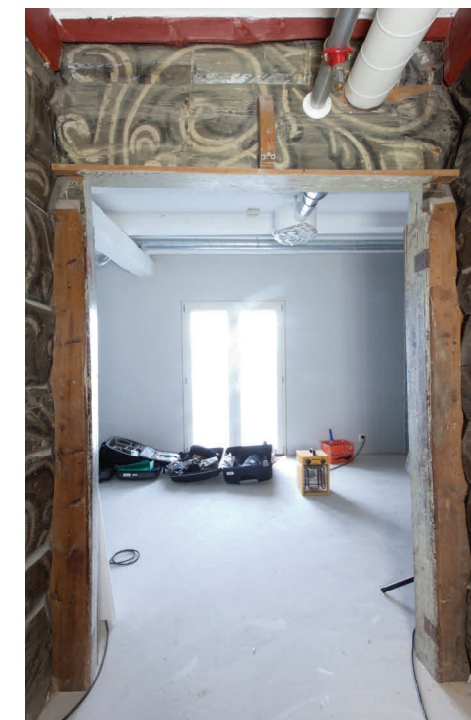
Vegg mot nord. Fotomontasje.
Mål dekor(bxh): ca. 8,2 x 2,3 m

Vegg mot øst
Mål dekor (bxh): ca. 1,73 x 2,57 m

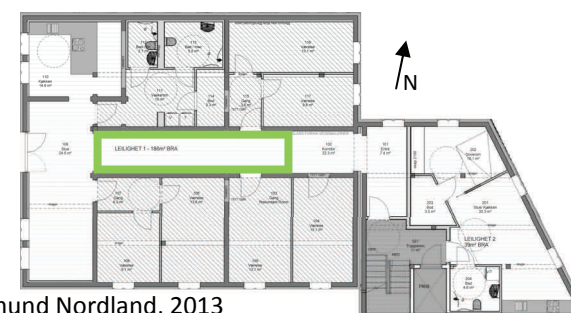
Vegg mot syd. Fotomontasje.
Mål dekor(bxh): ca. 8,2 x 2,35 m

Vegg mot vest.
Mål dekor (bxh): ca. 1,51 x 0,55 m

Foto: NIKU/Kaun 2017

Dekoren er datert til 1700-tallet.

Plantegning: sivilarkitekt Amund Nordland, 2013

Skuteviksboder 16
Bergen

2. etasje
Rom nr. 102, korridor

Dokumentasjon av limfagedekor

NIKU

NIKU oppdragsrapport 45/2017— vedlegg 2
NIKU prosjektnr. 1021045
Utarbeidet av: Susanne Kaun
Dato: 5/2017

Vegg mot nord.

Mål vegg (bxh): ca. 2,9 x ca. 2,58—2,42 m

Vegg mot øst, søndre del.

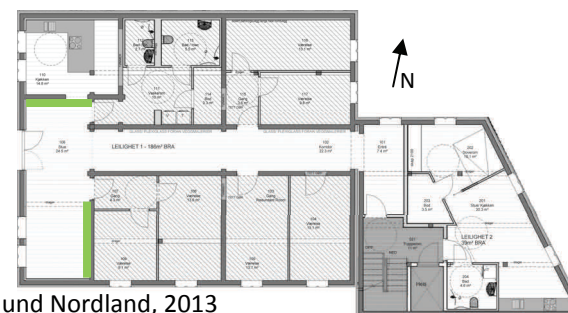
Mål dekor (bxh): ca. 2,2 x ca. 2,48—2,53 m

Rom 106 mot nord-øst

Foto: NIKU/Kaun 2017

Dokumentasjon av dekoren i rom 106 var ikke en del av prosjektet.
Dekoren er kun fotodokumentert.

Plantegning: sivilarkitekt Amund Nordland, 2013

Skuteviksboder 16
Bergen

2. etasje
Rom nr. 106

Dokumentasjon av limfargedekor

NIKU

NIKU oppdragsrapport 45/2017— vedlegg 3
NIKU prosjektnr. 1021045
Utarbeidet av: Susanne Kaun
Dato: 5/2017

Vegg mot sør, øst for inngang, øvre veggdel. Opprinnelig trappeoppgang.

Vegg mot øst, søndre del, øvre veggdel.

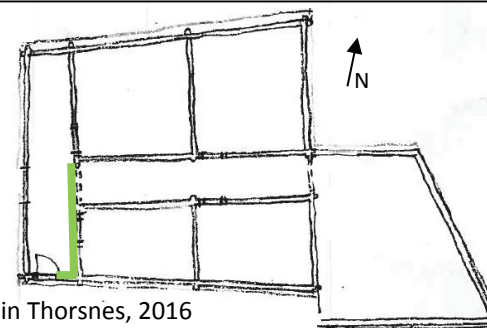

Rom mot sør-øst, inngang fra sør.

Foto: NIKU/Kaun 2017

 Område med synlig dekor innenfor stiplede linjer

Dokumentasjon av dekoren i første etasje var ikke en del av prosjektet.
Dekoren er kun fotodokumentert.

Plantegning: sivilarkitekt Elin Thorsnes, 2016

Skuteviksboder 16
Bergen

1. etasje
Rom mot vest

Dokumentasjon av limfargedekor

NIKU

NIKU oppdragsrapport 45/2017— vedlegg 4
NIKU prosjektnr. 1021045
Utarbeidet av: Susanne Kaun
Dato: 5/2017

Norsk institutt for kulturminneforskning er et uavhengig forsknings- og kompetansemiljø med kunnskap om norske og internasjonale kulturminner.

Instituttet driver forskning og oppdragsvirksomhet for offentlig forvaltning og private aktører på felter som by- og landskapsplanlegging, arkeologi, konservering og bygningsvern.

Våre ansatte er konservatorer, arkeologer, arkitekter, ingeniører, geografer, etnologer, samfunnsvitere, kunsthistorikere, forskere og rådgivere med spesiell kompetanse på kulturarv og kulturminner.

www.niku.no

NIKU Oppdragsrapport 45/2017

NIKU hovedkontor
Storgata 2
Postboks 736 Sentrum
0105 OSLO
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tønsberg
Farmannsveien 30
3111 TØNSBERG
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Bergen
Dreggsallmenningen 3
Postboks 4112 Sandviken
5835 BERGEN
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Trondheim
Kjøpmannsgata 1b
7013 TRONDHEIM
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tromsø
Framsenteret
Hjalmar Johansens gt. 14
9296 TROMSØ
Telefon: 77 75 04 00